

ÖNSÖZ¹

Bir yazarın kendi çalışması hakkında bir şeyler söylemesi zor, hatta belki de imkânsızdır. Söyleyeceği her şeyi zaten tümüyle ve elinden gelen en iyi şekilde kitap aracılığıyla aktarmıştır. Kendini orada ifade etmeyi başaramadıysa, birkaç sayfalık önsöz ya da sonsözle bunu başarabilmesi pek olası değildir. Bir de yazarın zihninin, onu önsözlere düşman eden bir tuhaflığı vardır. Serçe yavrularına karşı nasıl soğuksa yazar da eserine karşı öyledir. Yavru kuş uçabilecek durumdaysa uçup gitmelidir; ki zaten onlar yuvadan uçana kadar anne muhtemelen yeni kuluçkasını düşünmeye başlamıştır bile. Kitap basılıp yayımlandıktan sonra artık yazara ait olmaktan çıktığından ve yazar kitabını başkalarının ellerine teslim ettiğiinden, yazarın bütün ilgisi artık kendinden önce geleni yuvadan itip atmakla kalmayıp bir de öncekinin varlığını kendi varlığına kıyasla kötileyen yeni kitaba yönelir.

Elbette ki yazar, eğer arzu ederse, bize kendisi ve hayatı hakkında kitapta yer almayan bir şeyler söyleyebilir; ki bu çabayı desteklemek için elimizden geleni de yapmamız gerekir. Çünkü hiçbir şey kurgu cephesinin ardında yatan gerçeklere şahit olmak kadar göz alıcı olamaz; eğer yaşam sahiden de gerçekse kurgu da sahiden hayalidir. Muhtemelen ikisi arasındaki bağlantı da yüksek oranda karmaşıktır. Kitaplar, kökleri yaşamımızın ilk döneminin, ilk deneyimlerimizin bulunduğu toprağa inen ağaçta yer yer gö-

1) **Virginia Woolf**un, kitabın *Modern Library* edisyonu için kaleme aldığı önsöz. [ç.e.n.]

Virginia Woolf

rünen çiçekler ve meyvelerdir. Ancak bu noktada, okurun kendi hayal gücü ya da öngörüsünün halihazırda keşfetmediği bir şeyler sunmak için birkaç sayfalık önsöze değil, bir ya da iki ciltlik otobiyografiye ihtiyaç vardır. Yazarın yavaşça ve dikkatlice işe girişip, deşifre edip içini dökmesi gerekir ki o zaman bile neyin alakalı olup olmadığına karar vermek okura düşer. *Mrs. Dalloway* söz konusu olunca insan ancak önemli ya da önemsiz birkaç ipucuna ışık tutabilir; örneğin ilk taslakta, daha sonra *Mrs. Dalloway*'in yansımaları olmasına karar verilen Septimus yoktur, Mrs. Dalloway aslında kendini öldürecektir ya da davetin sonunda öylece ölecektir. Böyle ipuçları, diğer kalıntılar gibi belki bir faydası olur umuyla, alçakgönüllükle okura sunulmuştur.

Ancak eğer yazarın okura karşı saygısı, ona neleri kaçırdığını belirtemeyecek ya da nelere bakması gerektiğini söyleyemeyecek kadar içten ve doğrudansa, o zaman saflığını bir kenara bırakıp eleştirmen olan okurla daha açık biçimde konuşabilir. Çünkü olumlu ya da olumsuz eleştiri, yayıncılık eyleminin gerekliliğinden ötürü sessizlikle kabul edilmelidir. Bazen kitabın erdemleri ya da kusurları göz önüne alınmadan bir yorum yapılır ki yazar bunun da hatalı olduğunu bilir. *Mrs. Dalloway*'in aykırı olduğuna dair böylesi yorumlar fazlasıyla yapılmıştır. Kitabın mahsus metot ürünü olduğu söylenmiştir. O zamanlar moda olan kurgu biçiminden memnun olmayan yazar, dilenmeyi, ödünç almayı, çalmayı, hatta kendi türünü oluşturmayı kafaya takmış, denmiştir. Ama zihnin gizemli süreci hakkında ne kadar dürüst olunabilirse olunsun, bu görüş gerçekleri yansıtmaz. Belki de yazar memnun değildir, onun temel olarak memnun olmadığı şey ona fikir veren tabiattır ama bunun üstüne pek düşmemiştir. Bir önceki romancı nesil bu konuya faydası olacak pek az şey yapmıştır; ama zaten ne-

Mrs. Dalloway

den bir şey yapsınlar ki? Roman bariz meskendir ama görünüşe bakılırsa temelleri hatalıdır. Takdir görmeyen fikir böylece kapanan bir istiridye ya da salgısıyla kendine ev yapan bir salyangoz gibi yola koyulmuştur. Üstelik bunu bilinçli bir yönü olmadan yapmıştır. Bir plan tasarlama niyetiyle alınan not defteri fazla zaman geçmeden elden bırakılır ve kitap günbegün, haftalar birbirini kovalarken, her sabah yazın eylemi sırasında dikte edilen dışında hiçbir plan olmaksızın büyür. Öteki yöntem, yani önce bir ev inşa edip sonra o eve yerleşmek, tıpkı **Wordsworth**'ün ve **Coleridge**'in yaptığı gibi kuşkusuz eşit derecede iyidir ve çok daha felsefikdir. Ama bu durumda, önce kitabı yazıp sonra bir kuram üretmek gerekmektedir.

Ancak eğer biri üzerinde tartışmak için kitabın belirgin metotlarından bir tanesini seçerse bunun sebebi, bu metodun eleştirilenler tarafından yoruma açılması olacaktır, metodun gerçekten de ilgiyi hak etmesi değil. Tersine, metot ne kadar başarılıysa o kadar az ilgi çeker. Umulan, okurun kitabın metoduna ya da metotsuzluğuna pek takılmamasıdır. Okurun umurunda olan, kitabın tüm zihninde yarattığı etkidir. Bu önemli konuda, yazardan çok daha yetkin bir yargıçtır. Hatta kendi fikrini belirlemek için sahip olduğu zaman ve özgürlük göz önüne alınırsa sonuçta okur şaşmaz bir yargıçtır. Böylece yazar, okura *Mrs. Dalloway*'i tavsiye eder ve mahkemedan anlık infaz ya da birkaç sene daha yaşam ve özgürlük kararı da çıkarsa, verilen kararın adil olacağını bilerek çıkar.

Virginia Woolf

Haziran 1922, Londra

Mrs. Dalloway

Mrs. Dalloway

Mrs. Dalloway çiçekleri kendisinin alacağını söyledi.

Çünkü Lucy'nin epey işi vardı. Kapılar menteşelerinden çıkarılacaktı, Rumpelmayer'in adamları gelecekti. Daha sonra, nasıl bir sabah bu böyle, diye düşündü Mrs. Dalloway, adeta bir kumsalda çocuklara özel hazırlanmış gibi taptazeydi.

Nasıl bir heyecan! Nasıl bir atılım! Bourton'da, menteşelerin hâlâ kulaklarında olan ufak gıcirtısı eşliğinde cam kapıları var gücüyle açıp kendini açık havaya attığı zamanlar ona hep böyle hissettirmişti. Ne kadar taze, ne kadar da sakin, elbette hava gündüzleri buradan daha durgun olurdu; adeta bir dalganın kırılışı, kumsala buse konurması gibi soğuk ve keskin ama yine de (o zamanlar on sekiz yaşındaki bir kız için) görkemliydi, orada, açık pencerenin önünde dikilirken sanki korkunç bir şeyler olacaktı hissiyle çiçeklere ve ağaçlardan çözülerek yükselen dumanlara, inip kalkan ekinkargalarına bakardı, ta ki Peter Walsh, "Sebzelere mi daldın?" diye sorana dek –böyle mi söylemişti?– "İnsanları karnabahlara tercih ederim" –bu muydu?– diyene kadar. Peter Walsh bunu bir sabah kahvaltıda terasa çıktığında söylemiş olmalıydı ona. Bugün yarın Hindistan'dan dönecekti, ya hazıranda ya da temmuzda, ne zaman unutmuştu; çünkü yazdığı mektuplar korkunç derecede sıkıcıydı, deyişleriydi akılda kalan; gözleri, çakısı, gülüşü, huysuzluğu ve milyonlarca şey akıldan uçup gitmiş-

Virginia Woolf

ken –ki bu ne kadar da garipti!– lahanalar hakkında söylediği gibi tuhaf birkaç sözdü.

Mrs. Dalloway, kaldırımın kenarında biraz dikleşip Durt-nall'ın kamyonetinin geçmesini bekledi. Hoş bir kadın, diye düşündü Scrope Purvis onun hakkında (onu, Westminster'da yaşayan birinin yan komşusunu tanıyacağı kadar tanıyordu); onda kuşu, mavi-yeşil alakargaları anımsatan bir şeyler vardı, ellisini geçmiş ve hastalığından dolayı beti benzi atmış olmasına rağmen hafif, hayat dolu. İşte Scrope Purvis'in farkına bile varmadan kaldırıma tünemiş, dimdik duruyor, karşıya geçmeyi bekliyordu.

Clarissa adı gibi emindi ki Westminster'da yaşayınca –kaç yıl olmuştu? Yirmiyi geçmişti– insan, trafiğin ortasında ya da gece uyandığında bile, Big Ben çalmadan önce belirgin bir sessizlik ya da resmiyet, tarifi mümkün olmayan bir duraksama, gerilim (gerçi bu, gripten etkilendiğini söyledikleri kalbi yüzünden de olabilirdi) hissederdi. İşte! Gümbürdüyordu. Önce bir uyarı, ahenkli, sonra da asla geriye alınamayacak olan saat başı. Kurşuni halkalar havada buharlaştı. Ne kadar da ahmağız, diye düşündü, Victoria Caddesi'ni geçerken. Onu neden bu kadar sevdiğimizi Tanrı bilirdi; nasıl gördüğümüzü, nasıl tamamladığımızı, nasıl kurduğumuzu, nasıl her dakika yıkıp yeniden inşa ettiğimizi; ama en ihtiyar kocakarılar bile, kapı önlerinde oturan en hüzünlü berduşlar bile (mahvolana kadar içerken) aynı şeyleri yapıyordu; onlar hayatı seviyordu. Bu sebeple de parlamento yasalarının bile bununla başa çıkamayacağından emindi. İnsanların gözlerinde, salınışlarda, gezinışlerde ve topallamalarda, feryatlarda, kargaşalarda, at arabalarında, otomobillerde, otobüslerde, ayaklarını sürüye sürüye, sallana sallana ilerleyen sandviç satıcılarında, bandolarda, orglar-

Mrs. Dalloway

da, tepeden geçen uçağın birinin zafer dolu, çınlayan, tuhaf tiz gürültüsündeydi Mrs. Dalloway'in sevdiği şey; hayat; Londra; haziranın tam bu ânı.

Çünkü haziranın ortasıydı. Savaş bitmişti ama o genç delikanlı öldüğü ve şimdi eski malikâne, kuzenlerinden birine kaldığından içi içini yiyen Mrs. Foxcroft gibilere göre değil tabii; söylenmeye göre elinde gözbebeği John'un ölüm haberini veren telgrafla kermes açan Lady Bexborough için de bitmemişti; ama Tanrı'ya şükür ki savaş bitmişti. Haziran ayıydı. Kral ile Kraliçe Saray'daydı. Ayrıca her yerde, henüz erken olmasına rağmen bir hareketlilik vardı, dörtmala giden midilliler koşuşturuyor, kriket sopaları takırdıyordu, Lord Ascot, Lord Ranelagh ve diğer herkes gri-mavi sabah havasının yumuşak ağıyla sarmalanmıştı; ki gün ilerledikçe hava onları serbest bırakacak, çimenlikleriyle kapı önlerine, toynakları yere değer değmez havaya sıçrayan o kıpır kıpır midillileri, hareketli delikanlıları, şeffaf müslin kıyafetleriyle bütün gece dans ettikten sonra bile tuhaf görünüşlü, gür kürklü köpeklerini yürüyüşe çıkararak gülen kızları indirecekti; şimdi bile, bu saatte, ketum, zengin dullar gizemli işlerini halletmek için arabalarına atlamıştı, esnaflar ise vitrinlerini sahte ve gerçek elmaslarla, Amerikalıların aklını çelmek üzere on sekizinci yüzyıl montürlerine yerleştirilmiş pek hoş deniz yeşili broşlarla donatıyorlardı (ama masrafları kısmak gerekiyordu, Elizabeth için düşünmeden bir şey almanın âlemi yoktu), kendisi de tuhaf ve sadık bir tutkuyla tüm bunlara, her şeyin parçası olmaya bayılıyordu, George'lar zamanında ailesi de saray mensubuydu, Clarissa da gece vereceği davette parıl parıl parlayacak, etrafa ışık saçacak, partisini verecekti. Ama ne kadar garipti ki, parka girince sessizlik, sis, uğultu, aheste aheste

Virginia Woolf

yüzen mutlu ördekler, paytak paytak yürüyen keseli kuşların arasında sırtını duruma uygun bir şekilde hükümet binalarına vermiş, elinde Kraliyet Arması mühürlü evrak çantasıyla kibar kibar kim geliyordu dersiniz? Gelen Hugh Whitbread'den; kadim dostu Hugh'dan, takdire şayan Hugh'dan başkası değildi!

“Günaydın Clarissa!” diye seslendi Hugh, biraz abartılı bir tavırla çünkü birbirlerini küçüklüklerinden beri tanıyorlardı. “Nereye böyle?”

“Londra'da yürüyüş yapmaya bayılıyorum” dedi Mrs. Dalloway. “Gerçekten de taşrada yürüyüş yapmaktan daha iyi.”

Aslında Whitbread'ler şehre yalnızca –ne yazık ki– doktora görünmek için gelmişlerdi. Başkaları sergileri gezmek, operaya gitmek, kızlarını dışarı çıkarmak için şehre gelirken onlar “doktora görünmek” için gelirdi. Clarissa'nın Evelyn Whitbread'i kaç kere bakımevinde ziyaret ettiğini saymak mümkün bile değildi. Evelyn yine mi hastalanmıştı? “Evelyn epey keyifsiz” dedi Hugh, samimiyetle ve hafifçe somurtup erkeksi, aşırı yakışıklı ve kusursuz orantılı bedenini biraz şişirerek (her zaman neredeyse fazla mükemmel bir giyim tarzı vardı ama muhtemelen Saray'daki ufak işinden dolayı buna mecburdu) eşinin bir tür iç hastalığı olduğunu ama bunun ciddi bir şey olmadığını söyledi ki eski dostu Clarissa, tam olarak ne demek istediğini detaya inmesine gerek kalmadan anlayabilmişti. Ah elbette anlamıştı, ne kadar can sıkıcıydı; hem kadına karşı kız kardeşçe bir yakınlık hissederken hem de şapkası yüzünden kendini tuhaf biçimde rahatsız hissetmişti. Sabahın erken saatleri için uygun bir şapka değildi, sebep bu muydu? Zaten Hugh ona kendini hep böyle hissettirirdi, şapkasını gösterişli bir tavırla kaldırıp seri adımlarla yoluna devam ederken ona san-

Mrs. Dalloway

ki on sekizlik bir kız gibi davranmıştı, elbette ki bu akşamki davetine katılacaktı, Evelyn gitmesi için epey ısrarcı olmuştu, biraz geç kalabilirdi çünkü Jim'in oğullarından birini Saray'daki davete götürmesi gerekecekti. Mrs. Dalloway, Hugh'nun yanında kendini hep biraz yetersiz hissedirdi; liseli bir kız gibi ama aynı zamanda ona bağlı da hissediyordu kendini, kısmen onu hayatı boyunca tanıdığından, onun kendince iyi biri olduğunu düşünüyordu, gerçi Richard'ı neredeyse deli etmişti ve Peter Walsh'a gelince, Hugh'dan hoşlandığı için Clarissa'yı asla affetmemişti.

Bourton anıları gözünün önünden tek tek akıyordu; Peter öfkeden küplere binmişti, Hugh tabii ki hiçbir açıdan onun dengi sayılmazdı ama Peter'ın kastettiği gibi ahmak bir züppe de değildi. Yaşlı anneciği avcılığa son vermesini ya da onu Bath kaplıcalarına götürmesini istediğinde tek kelime etmeden söylenileni yapmıştı, gerçekten özveriliydi. Peter'ın söylediğine göre kalpsizdi, beyinsizdi, yalnızca bir İngiliz beyefendisinin görgüsüne ve yetiştirilme tarzına sahipti o kadar; ama bu onun sevgili Peter'ının en beter haliydi; çekilmez olabildiği doğrudu, onunla başa çıkmak kimi zaman imkânsızdı ama böyle bir sabahta onunla yürümek muhteşem olurdu.

(Haziran ağaçlardaki her bir yaprağı sökmüştü. Pimlicolu anneler bebeklerini emziriyordu. Donanmadan Deniz Kuvvetleri Komutanlığına mesajlar gidiyordu. Arlington Caddesi'yle Piccadilly Park'taki havayı resmen kızdırıyor, yaprakları Clarissa'nın sevdiği o ilahi canlılıkla sıcacık ve parıl parıl havalandırıyor. Dans etmek, at binmek, taparcasına sevdiği şeylerdendi.)

O ve Peter, yıllardır görüşmemişlerdi, Clarissa hiç mektup yazmamıştı ve Peter'ın yazdıkları ise kupkuruydu ama ansızın bir